

26.13x17.7	1/4	4 עמוד	המגזין - מעריב	03/01/2018	61710778-7
אוניברסיטת חיפה - 8079					

המחאה באיראן, קווים לדמותה. מהו הפרופיל של המפגינים, והאם הפעם, בניגוד ל-2009, יש לה סיכוי להצליח? סגל בן דוד

מביטים אחורה בזעם

בין הסכם הגרעין ליוקר המחיה, בין הרפורמיסטים לשמרנים, בין הכלכלה לפוליטיקה • מה באמת עומד מאחורי המחאה האיראנית הגדולה ביותר מאז 2009, שמוציאה בימים האחרונים אלפי מפגינים חסרי מורא לרחובות, והאם פניה לדעיכה או להפיכה?

סגל בן דוד

▲
"הם טוענים שהמשטר גנב להם את האסלאם". מפגינים באיראן, השבוע

צילום: STR/AFP

21.86x9.15	2/4	4	עמוד	המגזין	03/01/2018	61710779-8
אוניברסיטת חיפה - 8079						

גל ההפגנות הנוכחי הוא הגדול ביותר מאז מחאת 2009, אז יצאו מיליונים לרחובות באיראן וקראו להפיל את המשטר. את המחאות הובילו מתנגדי הנשיא דאז מחמוד אחמדינז'אד, שטענו שתוצאות הבחירות לנשיאות זויפו, כך שהוא הוכרז כמנצח ולא יריביו הרפורמיסטים. למרות היקפה של המחאה ומאות האלפים שלקחו בה חלק, היא נכשלה, ויש האומרים כי הסיבה לכך היא היעדר תמיכה מבחוץ. האם ההפגנות כעת הן התעוררות דומה לזו שפרצה ב-2009, או שעולה פה דרישה לסדר פוליטי ודתי חדש?

השמות שבהם מכלים צעירי איראן את זעמם הם המנהיג העליון של הרפובליקה האסלאמית, עלי חמינאי, המוביל את הזרם השמרני, והמנהיג הרפורמי המזוהה, הנשיא חסן רוחאני. הקריאות "מוות לרוחאני וחמינאי" נשמעות זה שבעה ימים ברחובות, ואתמול לראשונה הגיב

ישנם צעירים ובוגרים, נשים וילדים, מהפריפריה ומהמרכז, שלראשונה אף מעזים לצאת נגד המנהיג הרוחני עלי חמינאי. במסגרת המחאה נעצרו מאות בני אדם, והרשויות שיבשו את הגישה לרשתות החברתיות. על פי הדיווחים, לפחות 21 בני אדם נהרגו עד כה בעימותים בין מפגינים לכוחות הביטחון.

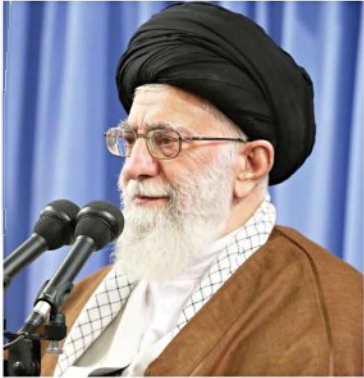
צילום: ישראל הדר

לערים הגדולות". אלפי איראנים יצאו בימים האחרונים, בקור המקפיא, להפגין ברחובות משהד, העיר השנייה בגודלה באיראן, ובעשרות ערים נוספות, במחאה על יוקר המחיה וזי"נוק במחירים של מוצרי יסוד במדינה. בהפגנות הם השמיעו קריאות נגד הממשלה, ובסרטונים שפורסמו ברשתות החברתיות נשמעו צועקים בין השאר "מוות לרוחאני" ו"מוות לדיקטטור". בין המפגינים

הפרופיל של המחאה הזו שונה מכל מה שראינו עד כה, אומרת ד"ר תמר עילם גינדין, מומחית לאיראן במרכז האקדמי שלם "אני לא זוכרת הפגנות שהחלו בפריפריה והתפשטו לכל הארץ. מה שהחל כהפגנות של פנסיונרים ששרדו להם את הפנסיה – הפך למפגן מחאה של יותר מ-100 מורקדים שונים מהמקומות הכי נידחים ועד

ד"ר תמר עילם גינדין, המרכז האקדמי שלם (בתמונה): "המפגינים צועקים: 'שמרנים, רפורמים, נגמר לכולכם!' כלומר הם לא דורשים רפורמיסט בראש הרפובליקה האסלאמית, אלא לא רוצים רפובליקה אסלאמית בכלל. הם צועקים: 'עצמאות, חירות'. הם רוצים הפרדת דת ומדינה"

61710793-4	03/01/2018	מעריב - המגזין	עמוד 5	3/4	23.81x32.33
אוניברסיטת חיפה - 8079					

▶ "האיראנים אומרים לו: אתה משאיר את העם עני וחיי כמו אלוהים". חמינאי צילומים: רויטרס

▶ מתיחות בצמרת. רוחאני

ד"ר עילם גינרין. "כיום המפגינים צור עקבים: 'שמרנים, רפורמים, נגמר לכול' כם! כלומר הם לא דורשים רפורמיסט בראש הרפובליקה האסלאמית, אלא הם לא רוצים רפובליקה אסלאמית בכלל. הם צועקים: 'עצמאות, חירות, רפובלי' קה איראנית'. הם רוצים הפרדת דת ומדינה. מי שרוצה – יהיה מוסלמי אדוק, ומי שירצה – יהיה חילוני, ללא כפייה דתית משום סוג שהוא, כפי ששוררת במדינה בי" 39 השנים האחרונות. הם טוענים שהמשטר גנב להם את האסלאם". "מהקולות השונים לא עולה דרישה לחופש דת, אלא נראה שהסיבה העיקרית שמניעה את המחאה היא כלכלית", אומר ד"ר שאהוור. "בתקופה הרפורמית" סטית של הנשיא מוחמד חאתמי מ" 1997 ועד 2005 הייתה אנחת רוחה לעם, כי הוא אפשר חופש ביטוי. אבל שני תיים לאחר שנבחר, התחוללו המהומות בי" 1999. חמינאי ומשמדות המהפכה תמיד יתנגדו ויפעלו נגד מתן חירויות פרט ואזרח".

מאחורי המחאה עומדת גם תקוותו של העם האיראני להקלה כלכלית לאחר הסרת הסנקציות על המדינה בעקבות הסכם הגרעין שנחתם עם המעצמות ביולי 2015. סיום הסנקציות ובחירתו של הנשיא רוחאני הביאו עמם שאיפה לשיפור מצבו הכלכלי של האדם הקטן ברחוב, אך זה לא קרה. כעת לא מעט מהמפגינים תוהים: איפה הכסף?

"בשנתיים האחרונות היו באיראן לא מעט שביתות על רקע פיגורי שכר ומצוקה כלכלית, בכל פעם במוקד אחר וללא ביטוי פוליטי משום סוג", אומר פרופ' מאיר ליטבק, ראש מרכז אליאנס ללימודי איראן באוניברסיטת תל אביב. "במחאה הנוכחית, כל המצוקות התפרצו יחד, והעם הבין שישנו קשר הדוק בין

רה לפגוע במשטרו של הנשיא רוחאני, המהווה זרוע ביצועית, ונחשב כאמור מתון. אלא שבפועל הציבור הרחב חטף את מוקד המחאה מחמינאי, ומה שהחל כהתקוממות של כמה "מושגלים" – גדל במהרה והפך להפגנת מחאה אותנטית של כל העם.

"בי" 2009 יצא העם לרחובות כי חלקו בחר נשיא מסוים, מוסאווי הרפורמיסט, וקיבל את אחמדינג'ד השמרן", טוענת

של המשטר הקודם היו סדר, כתובת ותוכנית. הם בעצם אומרים לחמינאי: אתה משאיר את העם עני וחיי כמו אלוהים. עד כה הם צעקו 'מוות לדיקטטור', אבל הפעם אומרים את שמו המפורש".

מה הגורם המובחק למחאה? "הסיבה היא חוסר היכולת של האיראנים להתקיים, פשוטו כמשמעו. כ" 70 מהאנשים מתקשים להתקיים. המשכורות אינן מספיקות, אנשים נאלצים לעבוד בשתי עבודות, ההוצאות גבוהות יותר מהשכר הממוצע, וחלק מהנשים יוצאות לעבוד כפרוצות בלית ברירה. שיעור האבטלה בקרב הצעירים מגיע ל" 40".

איפה הכסף

לדברי מומחים, המחאה הנוכחית תוכננה ככלל על ידי חמינאי עצמו במט

חמינאי למאורעות באומרו ש"אויביה של איראן מעודדים את ההפגנות במדינה בימים האחרונים באמצעות כסף, נשק וסוכני ביון". אבל הקריאה המפתיעה היא דווקא זו הפונה לנסיך הכתר היושב בארצות הברית, רוא פהלווי, המבקשת אותו להציל את העם האיראני מידי השמרנים והרפורמיסטים גם יחד.

"המחאה הזו היא התעוררות מחדש של מחאת 2009 והמשך של יולי 1999", טוען ד"ר סולי שאהוור, חוקר בכיר במרכז עזרי באוניברסיטת חיפה. "מדובר במחזוריות של גלי מחאה, וזה ביטוי לכך שהאוכלוסייה אינה שבעת רצון מהמשטר. החידוש במחאה הזו הוא הקריאה נגד הרפורמיסטים והשמרנים כאחד. בי" 2009 העם תמך במיר חוסיין מוסאווי, שהיה רפורמיסט, וכיום אנחנו שומעים את הקריאה שלהם לבן של השאה, רוא פהלווי, שיבוא להצילם. המסר שלהם הוא שבזמנו

ד"ר סולי שאהוור, אוניברסיטת חיפה: "מאחורי המחאה עומד חוסר היכולת של כ" 70 מהאיראנים להתקיים. אנשים נאלצים לעבוד בשתי עבודות, ההוצאות גבוהות יותר מהשכר, וחלק מהנשים יוצאות לעבוד כפרוצות בלית ברירה. שיעור האבטלה בקרב הצעירים מגיע ל" 40"

23.73x32.89	4/4	6	עמוד	המגזין	03/01/2018	61710792-3
אוניברסיטת חיפה - 8079						

"דוכאה מהר מאוד במחיר יקר". המחאה באיראן ב-2009 צילומים: רויטרס, יח"צ

"יש תמיכה מורלית שלו, אבל זה לא מספיק". טראמפ

רואים בו מי שיציל את העם האיראני מהשמרנים והרפורמיסטים יחד. כהלווי

"צריך לראות חבירה של שכבות ממעמד הביניים". זלכווביץ'

לראות חבירה של שכבות ממעמד הביניים, סוחרים, זרמים פוליטיים שחוברים על רקע מצוקה כלכלית, וזה עדיין לא קורה. נקודות הרמיון הן השימוש במדיה הדיגיטלית שמסייעת לקרוא תיגר על הסדר הישן, וקריאה להרחבת חירויות הפרט ושיתוף האזרח במרחב הציבורי והפוליטי. לא בטוח שיש פה קריאה נגד הדת והמסורת, אלא יותר קריאה לליברליזציה של החברה האיראנית.

"מחאת 2009 התפתחה בתוך כמה ימים להפגנות ענק של מאות אלפי פנים ברחובות, והיא דוכאה מהר מאוד במחיר יקר של מאות הרוגים ופגעי עתה בלגיטימיות של המשטר", מסביר פרופ' ליטבק. "במחאה הזו אין להבה אחת גדולה, אלא הרבה להבות קטנות. השאלה היא האם יצטרפו אליה מאות אלפים. אנו לא באמת מסוגלים לנבא. "כשאין סיוע מבחוץ, המחאה לא באמת יכולה להימשך", מסכם ד"ר שאהוור. "יש תמיכה מורלית של טראמפ, אבל זה לא מספיק. לא שומעים את אירופה ואת שאר העולם. האירופים מתקשים מן הסתם להורות שטעו בהסכם הגרעין, ולמרות כל האזהרות, יש פה עדיין משטר שממשיך לדכא את עמו. הכספים שזרמו לאחר הסרת הסנקציות הופנו כנראה שוב להתעצמות צבאית. ההערכה שלי היא שללא סיוע חיצוני של ארצות הברית להנגיש לווין ולפתוח ערוצי תקשורת להמון נים, או לעשות שימוש בכוחות אמריקאיים הנמצאים בסמוך לשם, נראה דעיכה. גם לישראל יש תפקיד חשוב. משום מה, אצלנו מתרכזים בעיקר בנורא שא הגרעין, ואין מדיניות ברורה כלפי איראן עצמה, אבל איראן בעייתית מהמון בחינות אחרות, ואני סבור שליראן יש יכולת לעשות הרבה יותר מעבר למה שהיא עושה כיום".

בעקבות העובדה שעם פרוץ ההפגנות המשטר האיראני סגר כמה רשתות חברתיות, ובהן אינסטגרם והאפליקציה להעברת מסרים מידיים טלגרם, ששימשה את מארגני ההפגנה, המידע שזורם מאיראן הנו מקוטע ולא בהכרח מהימן. חלק מהאיראנים ממשיכים לתקשר באמצעות נקודות חיבור אלטרנטיביות.

איפה אירופה

בינתיים, רבים באיראן ומחוצה לה תולים תקוות במחאה הנוכחית, לאחר שתבוסת מחאת 2009, הרצון הכושל להצטרף ל"אביב הערבי" והסנקציות החונקות בסוגיית הגרעין – הותירו את האיראנים מובסים לא מעט שנים. אלא שרוב המומחים סבורים כי המרחק מהיכנה עדיין גדול, ויכולת הניבוי והנניח תוח של המחאה הנוכחית הנה מוגבלת. "כשבוחנים מהפכות גדולות כמו זרח התיכון, מבחינים בין מהפכות שהן שילוב של מעמד סטודנטיאלי עם מעמד ביניים ומעמד הסוחרים לבין מהפכות צבאיות של קצינים כמו בסוריה ומצרים", אומר ד"ר עידו זלכווביץ', ראש התוכנית ללימודי מזרח תיכון במכללה האקדמית עמק יזרעאל ומתמחה במהפכות פוליטיות. "כיום באיראן המובילים הם סטודנטים וצעירים. כדי שזה יתרחב, צריך

כלכלה לפוליטיקה. היבט מעניין נוסף הוא העובדה שזה קורה לא רק בערים הגדולות, אלא במקומות קטנים שבהם האוכלוסייה לרוב אינה פוליטית. זה פוטנציאל למשהו משמעותי".

על פי הדיווחים בחודשים באחרונים, המתרחשות בין המנהיג הדתי חמינאי לבין הנשיא רוחאני, שנחשב פתוח למערב, גברה לאחרונה. במקביל לקריאות נגד חמינאי, חלק מהמסרים בהפגנות דורשים את ראשו של רוחאני כמי שאמון על הפן הביצועי, ואשר הפך לדבריהם את ההבטחה לפריחה כלכלית לאחר הסרת הסנקציות. בשעה שמיליוני שקלים זורמים להגדלת כספי הקרנות הדתיות, מקצצים בתקציב שנועד לסייע לעניים ומעוטי היכולת.

"כל ההבטחות שהאיראנים קיבלו בהסכם הגרעין ועקב הסרת הסנקציות – לא התממשו", אומר ד"ר שאהוור. "כעת העם שואל: איפה מיליארדי הדולרים שהועברו, איפה הרווחה הכי כלכלית? הם רואים כיצד מיליארדים מוזרמים לסוריה ולבנון, המטבע האיראני ממשיך לצנוח, השחיתויות מרקיעות שחקים, יש מעילות במשרד הממשל, כספי חסכוניות ופנסיה נעלמים, שלושה בנקים גדולים פושו טים רגל. אנשים שואלים מה קורה פה. יש פה אנשים למעלה שחוגגים בכספי המדינה, ואנחנו לא מקבלים אפילו פירורים".

פרופ' מאיר ליטבק, אוניברסיטת תל אביב: "בשנתיים האחרונות היו באיראן

לא מעט שביתות על רקע פיגורי שכר ומצוקה כלכלית, בכל פעם במוקד אחר וללא ביטוי פוליטי. במחאה הנוכחית כל המצוקות התכרכו יחד, והעם הבין שישנו קשר הדוק בין כלכלה לפוליטיקה"